

Rabbijnen en predikanten, profeten en professoren

Deze zomervakantie heb ik boeken gelezen van twee Joodse rabbijnen. Eén van hen overleefde de Tweede Wereldoorlog, maar was daarvoor student geweest aan de Berlijnse universiteit. Van jongsaf was hij al vertrouwd met de oude Joodse geschriften, de Joodse Bijbel, 'Mozes en de profeten'. Daarom verbaasde hij zich hoe laatdunkend zijn geleerde professoren soms over Bijbelpassages spraken. Deze student heette [Abraham Heschel](#) (1907-1972), en zijn dochter Susannah vertelt later een voorbeeld (in een heruitgave van één van zijn hoofdwerken, *The Prophets*; 2001, xvii):

De profeet Jesaja vertelt dat hij de opdracht kreeg: 'Troost, troost mijn volk' ([hst 40, vers 1](#)). Een Berlijnse professor zei daarover: *Kijk, een overschrijffout. Per ongeluk schreef iemand 'troost' twee keer.* Volgens zijn dochter verzuchtte haar vader Abraham: *ach, zo'n hoogleraar had dus geen greintje gevoel voor de poëtische stijl in de Hebreeuwse Bijbel.* Iets dubbel zeggen geeft veel nadruk: dóe het!

In de rest van zijn boek over de profeten maakt Heschel duidelijk dat Joodse profeten niet maar een soort zweverige waarzeggers waren, met dubbelzinnige voorspellingen en vage orakels. Nee. Namens God durfden ze juist haarscherp onrecht en wangedrag onder hun volksgenoten te benoemen, ook wat koningen, rechters of priesters flikten. Vaak klaagden de profeten met veel emotie de daders aan. Ze maakten duidelijk dat het God zelf ráákt wanneer mensen elkaar kwaad aandoen, elkaar niet willen helpen, rijk worden over de rug van armere 'losers'.

De God van Israël is dus niet een onbewogen godheid. Zó stelden veel Griekse en Romeinse filosofen zich een hoogste godheid wel vak voor: emotioneel. Want emoties waren volgens veel van zulke denkers een teken van zwakte. Dus niks voor een godheid. Joodse profeten onderstreepten juist dat onrecht God wél raakt. Precies daarom stuurde Hij die profeten, en nog altijd rabbijnen en predikanten. Die mogen dus hun mond niet houden over kleinering en pijn die wij mensen elkaar aan kunnen doen. Toen niet en nu niet.

De andere rabbijn was tot voor kort opperrabijn in Engeland, [Jonathan Sacks](#) (1948-2020). Hij schreef nog net een serie boeken over de eerste vijf Bijbelboeken: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Ook hij slaat aldoor bruggen tussen vragen van onze tijd en een bijbelverhaal. Leidt godsdienst tot geweld? Nou, laten we dan eens nadenken over het verhaal van Kaïn en Abel ([Genesis 4](#)).

Mijn punt is niet dat wetenschap 'ook maar een mening' is, of professoren dom. Heschel en Sacks waren zelf ook ('visiting') professor. Mijn punt is dat 'Mozes en de profeten' ons nog steeds nogal wat te zeggen hebben. In onze tijd van een mondkapjes-deal, van zelfverrijking. Van een toeslagenaffaire. Van een groeiende kloof tussen de Quote 500 en wie leven van voedselbank en bijstand. Rabbijnen en predikanten, én professoren, kunnen volop de taak van profeten voortzetten.

Rob Nijhoff, 14 september 2022; reacties: predikant@duiven-velp.nl

